

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Libri XII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

LIBER SECVN- DVS, ET OPERIS TO- TIVS DVODE- CIMVS.

DE IIS QUAE AD IVDICANDVM IN
genere de peccatis consideranda sunt ex par-
te finis.

PRÆFATIO DE RATIONE ET VA-
RIETATE FINIS.

PECCATVM pro fine potest tantum
habere bonum: seu verum, seu saltem
apparens, quod propter se expeditum
faciat ut aliud propter ipsum expeta-
tur. Ratio est, quia peccatum est actus
humanus, seu voluntatis liberae; qua
tantum fertur in bonum verum aut saltem apparens, ut
experientia docet. Im bonum ut rationem finis sortia-
tur, debet propter se expeditum esse. Nam quod tan-
tum propter aliud expeditur, medium est quidem ad fi-
nem, sed non est finis. Debet item facere, ut propter ip-
sum aliud expetatur. Nam nisi expeditum faciat ut a-
liud propter ipsum expetatur, non habet vim causa fina-
lis: quae ad media propter ipsum expedita, tanquam ad ef-
fectus suos proprios, ordinem respectumque inclu-
dit.

Distinguitur verò istiusmodi finis in ultimum, & me-
dium. Ultimus dicitur, qui expeditibilis est propter se, &
cetera propter ipsum: non autem ipse propter aliquid a-
liud. Medius verò, qui & propter se, & propter aliud
expeditibilis est. Qui uterque rursus distinguitur in ve-
rum & falsum. Ultimus verus, est solus Deus super omnia
diligendus Deut. 6. Matth. 22. Matth. 12. in quem vo-
luntas nostra, tanquam impetus quidam, anime à natu-
ra insitus, sic tendit, ut in nulla alia re, tanquam ultimo
omnium termino sibi praefixo, penitus conquiescat, iuxta
illud D. Augusti, sub initium suarum Confessionum. Quia
fecisti nos ad te, inquietum est cor nostrum donec requie-
scat in te. Ultimus falsus est, quem homo pro sua falsa i-
maginatione, per summam impudentiam, & solidita-
tem sibi fingit, vel expresse vel tacite, ut Epicureus vo-
luptatem, iuxta illud ad Philipp. 3. Quorum Deus ven-
ter est. Medius verus, est bonum aliud à Deo, quod
verè tum propter se, tum propter aliud amabile
est.

Cum autem bonum omne aliud à Deo, vel honestum
sit, vel vile: ut confirmat D. Thom. in 1. part.
quæst. 5. artic. 6. id est, ut D. ipse Thomas ibidem in
solutione 2. argumenti interpretatur: quod in seipso
habet ut virtus & scientia: tum etiam bonum delectabi-
le, id est, ex eodem D. Thoma, quod nihil habet
unde appetatur præter delectationem, quam procreat:
cum de reliquo sit nonnumquam inhonestum, & noxi-
um ut patet in voluptatibus carnis. Quo non obstante,
habere rationem boni per se, Caieta. ad primam secundæ
quæstio. 4. artic. 2. confirmat ex eo, quod in se habeat
unde simpliciter finiat ac terminat appetituum mo-
tum, absque ordine ad aliud tanquam ad fi-
nem.

Medius autem finis falsus, est ille qui vel non potest
esse amabilis propter se: vel bonum vile, qui non habet in

se, inquit D. Thomas in eadem solutione secundi
argumenti, unde desideretur: sed desiderabile est solum
tanquam condacens ad aliud: sicut potio amara conducit
ad sanitatem. In quo finis genere Nauarr. in comment. de
finibus actuum humanorum numero 5. & in sequent. 24.
expressit ponenda esse: tum bona pecuniaria, seu diuitias:
tum etiam honoraria; nimirum reuerentiam, laudem,
honorem, famam, & gloriam: tum demum bonum
quod non potest esse amabile propter aliud: ut Deus Opt.
Maxim. cui repugnat habere aliquid maius, aut di-
gnius: atque adeo ordinari in aliud, tanquam in fi-
nem.

Ceterum ad iudicandum generaliter de peccatis ex
parte finis actuum humanorum, duo maxime conside-
randa sunt: unum est debita habitudo inter finem, &
medium quo queritur: alterum debita intentio hominis
propter finem agentis. Quibus duobus in materia mor-
ali finis effectum, seu illud quod propter finem agitur,
oportet esse definitum, tanquam conditionibus quibus
deficientibus ipsum deficere, moraliter que malum esse
contingit: iuxta illud iritum ex D. Dionysio in cap. 4. De
diuinis nominibus, Bonum est ex integra causa, & ma-
lum ex singulis defectibus. Cum igitur actus humanus
sit quidpiam quod agitur propter finem; ut de eo iudice-
tur, malum peccatum ve sit, tales conditiones debent in
in eo considerari. Ad prioris ergo considerationem aggre-
diamur.

CAPVT I.

De habituine debita inter finem, & medium quo
queritur.

SVMMARIVM.

1. Peccatum committitur, cum id quod de se bonum est, fit malo fi-
ne.
2. Medium ex fine bonitatem & malitiam acquirit.
3. Peccatum committitur querendo bonum finem malo medio.
4. Quando potest proregulari superari: Illud cuius finis est bonus, ipsum
quoque est bonum.
5. Peccatum committitur, querendo finem qui non est aptus medio quo
queritur.
6. In quo consistat eiusmodi aptitudo.
7. Actus humani finis, quidam est principalis, quidam minus principa-
lis.
8. Duplex discrimen in finem malum, & finem non aptum medio quo
queritur.

DE hac habituine docendum est; quando ipsa deficiat
in actu humano; id enim est, per quod ex parte finis iudicatur,
num is malus, peccatum ve sit. Censetur ergo tunc
deficere, cum vel finis ipse malus est, vel medium quo qua-
ritur est malum; vel quamuis tam hoc quam ille sit verum a-
liquod bonum: tamen finis non est aptus tali medio, quo
queritur. Atque ut actum humanum constet per vnum-
quemque talium defectuum sortiri peccati rationem, regu-
las singulas de singulis constituemus addita confirmatio-
ne.

Peccatum esse, querere malum finem bono
medio.

SECTIO I.

Prima igitur est. Peccatum committi cum finis malus
est, etiam si queratur bono medio. Hæc confirmatur pri-
mo ex cap. Cum minister, 23. quæst. 5. in quo statuitur mini-
strum iustitiae, si damnatum à Iudice occidat sponte, homici-
dam esse: hoc est, peccare occidendo, Iudicis etiam iusto, si id
faciat in finem priuatae vindictæ: quia scilicet malum finem
bono operi constituit. Confirmatur deinde & efficacius ex
verbis Domini Matth. 6. Attendite ne iustitiam vestram fa-
ciatis

clari coram hominibus, ut videant ab eis. Ea enim aperte indicant actum nostrorum bonitatem contaminari, cum illi in malum referuntur. Confirmatur denique ratione quia in actu voluntatis, quo ipsa aliquid vult propter finem, prima ratio volendi est ipse finis: ut fanitas, volendi potentia. Vnde si iste sit malus, ille quoque sit, tanquam de promptu ex malo thesauro, iuxta dictum Domini, Matth. 12. & Luc. 6. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; & malus homo de malo thesauro profert malum. Hincque est quod ad iudicandum de peccatis ex parte finis pro generali regula axiomata istud vsurpatur. Id cuius finis malus est, ipsam quoque est malum.

Obiter autem obseruandum est: quod vtriusque indifferentes, hoc est, qui de se nec boni sunt, nec mali, acquirunt bonitatem, vel malitiam per relationem ipsorum ad bonum vel malum finem; ita eos qui de se boni sunt, relatione ad bonum finem acquirere nouam bonitatem; & de se malos, relatione ad malum finem, acquirere nouam malitiam: adeo ut furtum v.g. commissum ad fornicandum, praeter malitiam quam de se habet repugnando praecipio, Non furtum facies; habeat adhuc aliam ex fine in quem refertur, repugnando praecipio, Non moechaberis. Ad quod facit illud Aristotelis in cap. 2. lib. 5. Et hic, dicens eum qui furatur ad moechandum magis esse moechum quam furem. Eo enim aperte indicat vtriusque vitij malitiam talem inquinari.

Peccatum item esse querere bonum finem malo medio

SECTIO II.

Secunda regula est. Cum finis bonus quidem est, sed medium quo queritur est malum, actum humanum esse peccatum. Haec confirmatur primo per cap. Forte, & cap. Dentis; 14. quae est. 5. Vbi dicitur non curari peccato eum qui furatur ad largiendam elemosinam. Et per cap. Primum est, & cap. Ne quis 22. quae est. 2. Vbi dicitur non licere mendicari pro saluanda cuiusquam vita: quod sacras literas prohibere notatur in cap. Super eo, De vitis: vbi & additur non licere dare ad vsuram pro redimenda vita captiui. Confirmatur etiam per illud quod ex cap. 3. Epistolae ad Romanos habetur, Non esse facienda mala ut veniant bona.

Confirmatur demum ratione: quia licet alia quae mala quae suam malitiam exuere possunt & reddi licita propter malum malum vitandum: ut ea quae aduersantur praecipis affirmatiuis, aut etiam negatiuis positiuis iuxta dicta in praeced. lib. in posteriore parte cap. vltimi: quaedam tamen, quia sunt intrinsecus mala, ut mendacium, idololatria, odium Dei, & id genus alia; quae nequeunt sua malitia denudari, quocumque bono fine fiat malitia suam retinent. Vnde intelligitur periculum eorum, quorum tam vehemens est desiderium acquirendi aliquem finem; ut non inueniunt medio alio nisi malo, aut inepro: voluntas ipsorum tali desiderio impellitur ad eiusmodi mediij electionem: ut cum quis ex vehementi desiderio huius vitae impellitur ad fidei negationem.

Intelligitur etiam generale axioma, quod paulo ante memorato adiungi solet. *Cuius finis est bonus, ipsum quoque est bonum*: ut pro regula possit vsurpari ad recte iudicandum de peccatis ex parte finis; supponi debere, quod exceptionem paratur in iis actibus humanis, qui intrinsecus seu ex obiecto mali sunt. Immo & in iis, qui non obstant bono fine, bonoque obiecto, ex aliqua circumstantia malitiam contrahunt: iuxta dicenda in sequen. lib. 14. cap. 2. Ratio vero dicitur in hoc potius, quam in ante traditum axioma cadat exceptio, sumitur ex eo, quod bonum, prout ex D. Dionysio supra posuimus, sit ex integra causa, & malum ex singulis defectibus.

Quae item ratio est, cur actus simpliciter bonus, & actus totaliter bonus, idem esse ceantur, non item actus simpliciter malus & actus totaliter malus: nimirum quod cum actus humani, bonitatem & malitiam trahant ex obiecto, ex fine, & ex circumstantiis: ut aliquis eorum bonus sit, requirat illorum omnium bonitatem, cum debeat esse ex integra causa: sicut corporis pulchritudo consurgens ex magnitudine; figura, & colore, requirit eorum omnium debitam proportionem. Quare eo ipso quod actus humanus est simpliciter bonus, est & totaliter bonus: vero sit malus, sufficit vnicius defectus (sicut & ad corporis deformitatem, sufficit vnicius antedictorum indebita proportio) siue ex parte obiecti, siue

ex parte finis, siue etiam ex parte alicuius circumstantiae: ita ut non sequatur, si simpliciter malus sit, esse quoque malum totaliter: cum id sit malum esse, & ex obiecto, & ex fine, & ex omnibus circumstantiis.

Peccatum quoque esse, cum finis non est aptus medio quo queritur.

SECTIO III.

Tertia regula est. Actum humanum esse peccatum, cuius finis non est aptus medio quo queritur. Confirmatur: quia secundum ordinem a Deo institutum (de quo ad Rom. 13. Quae sunt a Deo, ordinata sunt) inferiora subiiciuntur superioribus ex Extra. communi; Vnam sanctam; De maior & obed. Ideoque malum est superioribus inferiora praepone: ex cap. Solitae, Extra, eod. titulo. Deinde violatur (& ideo peccatur) conformitas quae in nobis cum Deo debet esse: quandoquidem natura, cuius ille auctor est, inde labeficitur ex cap. Flagitia 32. quae est. 7.

Iam aptitudo illa de qua loquimur, in eo consistit, ut vel medium tale sit, quod suapte natura, seu quadam naturae directione, tendat in bonum finem: vel si tantummodo dirigatur per intentionem nominis, sibi liberet talem finem proponendum; in eo consistit, quod finis ipse non modo sit verum aliquod bonum, sed etiam melius eo medio quo queritur: ita nimirum vchocillia genere bonorum amabilem, sit subiectum naturae institutione. Itaque actus humanus, tanquam dissentaneus ordinationi auctoris naturae, iudicari debet malus, quando agens consistendo sibi pro fine minus bonum, refert in illud aliud malus: ut accidit ei qui diligit Deum propter diuitias. Quam doctrinam Nauarr. in memorato commentario num. 8. attingit, & in sequen. num. 36. ponit duplex discrimen notatu dignum inter finem malum, & finem non aptum medio quo queritur.

Ad quorum prius plene intelligendum praenotare oportet, quod in eod. comment. num. non idem auctor habet, actus humani duplicem finem esse posse: vnum principalem alterum minus principalem. Principalem autem dici illum propter quem solum, aut propter quem tantumdem ac propter alterum, actus ipse exercetur. Cuius definitionis pars illa, *propter quem solum*, indicat quemdam finem principalem esse totalem: ut est virtus, respectu actus, quem quis eo solo intuitu exercet, quod sit honestus; seu quod illum recta ratio dicitur. Reliqua vero pars indicat quosdam esse principales fines partiales: ut sunt duo fines ieiunantis tempore Quadragesimae in Sabbatho quatuor temporum, ad satisfaciendum duobus praecipis, quibus ieiunium tunc praecipitur: nimirum praecipio de ieiunando quatuor tempora distinct. 76. cap. 1. 2. & 3. atque praecipio de ieiunando Quadragesimam; De consecra. distinct. 5. cap. Quadragesima Minus principalem vero finem dici illum, quo voluntas disponitur seu impellitur ad faciendum aliquid propter aliud: sicut timore inferni aut spe paradisi disponitur impellitur ad amandum Deum propter se.

Prius autem discrimen quod Nauarr. ponit inter finem malum, & finem non aptum medio quo queritur, est: quod ille non possit esse finis, neque principalis, neque minus principalis, actus boni: hic vero licet non possit esse finis principalis, possit tamen esse minus principalis. Itaque, *inquit ille*, ieiunans vel orans principaliter quidem propter Deum, sed minus principaliter ob inanem gloriam, vel aliquid aliud quod sit malum culpa, etiam tantum venialis, peccat: eadem vero faciens, item principaliter propter Deum quamuis minus principaliter faciat propter temporale bonum quod sit inferius actu ieiunandi vel orandi, non peccat. Id quod plenius intelligitur per deinceps dicenda. Posterius discrimen est, quod finis malus nulla relatione ad superiorem finem, possit fieri bonus: finis autem non aptus, possit fieri aptus per talem relationem. Vnde qui ieiunat vel aliquid aliud pium opus facit, ut furari possit ad dandum pauperibus elemosinam, peccat: qui vero opus pium facit ad licite acquirendam pecuniam, quam propter Deum eroget pauperibus, non peccat: sed bene meretur: quia talis pecunia acquisitio relata in erogationem faciendam pauperibus propter Deum, transformatur in finem charitatis, qui omnium bonorum operum sanctissimus finis esse potest. Porro quis finis ma-

lus aut medium malum sit, perinde ac de cæteris illicitis iudicandum est per ea quæ in sequen. libro docebuntur de lege æterna nobis patefacta: cuius transgressione culpa committitur. De fine verò non apto speciale iudicium fieri non potest, nisi cognitio specialiter quod genus boni, ad quod aliud tanquam ad melius, ordinari aptè possit: quam cognitionem suppediant proxime dicenda.

CAPVT II.

De intentione debita in constitutione finis ultimi.

SUMMARIUM.

9 Series ac differentia actuum liberæ nostræ voluntatis, & intellectus practici eam moraliter dirigenti.

10 Qualis est intentio, talis est & humanus actus intentus, quatenus sit verum.

11 Præter finem operis, datur finis operantis.

12 Requisita ut intentio agentis sit debita.

13 Intentio semper est debita, quæ quis actionem, nec ex obiecto, nec ex circumstantia malam, refert in Deum ut finem vltimum.

14 Ut talis actio sit fructuosa seu meritoria, non est necesse eiusmodi intentionem esse actualem, sed potest sufficere quod sit virtualis.

15 Actio non est eo ipso mala, quod in Deum non referatur ex intentione agentis.

16 Actus mala est que in alium finem vltimum refertur, quam in Deum: aut qua Deus alicui bono postponitur.

9. **P**re-notandum est primò, in rebus agendis cerni hunc progressum actuum liberæ nostræ voluntatis, & intellectus practici eam moraliter gubernantis: ut primò sit simplex volitio, deinde intentio, tertio consilium, quartò electio, quintò imperium, sextò vsus, & postremò fructio: ut exempli gratia; ægrotus primum vult sanitate, quæ est simplex volitio finis. Deinde vult eam per accommodata media acquirere, quod est intendere. Tertio, consultat de mediis accommodatis, quod pertinet ad consilium, de quo in proximè præced. lib. dictum est sub nomine deliberationis. Quartò, eorumdem mediorum nonnulla vult præ aliis, talisque volitio dicitur electio. Quintò, facta electione sequitur imperium efficaciter intellectus, qui iniungit voluntati, factio boni. Sextò subsequitur vsus, qui est actus voluntatis, facultatem exequentem applicantis ad operandum. Postremò, si voluntas finem præoptatum adipiscatur, fructio est, tanquam requies quedam voluntatis in bono adepto. Intentio autem à sex reliquis distinguitur hac ratione: à consilio quidem & imperio, qui sunt intellectus practici: quod sit actus voluntatis; ab electione verò & vsu, qui sunt actus voluntatis circa media: quod circa finem versetur: & à simplici volitione denique, & fructione, quæ sunt etiam voluntatis actus circa finem: quod cum voluntas tripliciter finem respiciat: primò absolutè, ut in se bonus est: secundò, ut est bonum, in quo habito voluntas conquiescit: tertio, ut est bonum ad quod alia bona ordinantur; simplex volitio sit actus voluntatis, quo vult finem ut in se bonus est: & fructio sit actus, quo in fine habito conquiescit: intentio autem sit voluntatis actus, quo per certa media vult finem consequi.

10. **P**re-notandum est secundò: ex eo, quod intentio versetur circa finem prout acquirendus est per media, fieri ut ipsa sit ratio volendi media: adeoque ut actio facta propter finem intentum, sit talis, qualis fuerit ipse finis: nimirum bona (nisi forte aliqua ex obiecto aut ex circumstantia malitiam contrahat: quod qua ratione fieri possit, patebit per dicenda in sequen. lib. 14.) si bonus: & mala, si malus iuxta illud Marth. 6. Si oculus tuus simplex fuerit totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Vbi oculi nomine intentionem significari author est D. August. lib. 2. De serm. Domini in monte cap. 21. quod D. Thom. 1. 2. quæst. 12. art. 1. ex eodem citans in argumento 1. & 2. Addit in eorundem solutione intentionem dici lumen & oculum: quia voluntas intendens supponit cognitionem finis, & mediorum per quæ is attingendus est, sicut proficiscens ad certum aliquem locum, supponit lumen & visionem.

11. **P**re-notandum est tertio, actum humanum præter eum finem in quem suapte natura dirigitur, & finis operis dicitur quale est obiectum circa quod exercetur) multos alios tum

principales, tum minus principales habere posse ex intentione agentis, actiones suas libera referentis in alios fines, quam referantur naturæ suæ & dicuntur fines operantis: ut v. g. ieiunium præter refrenationem appetitus circa cibum & potum, in quam suapte natura dirigitur, potest intentione ieiunantis dirigi tanquam in finem, non modo in dictam refrenationem; sed etiam in acquisitionem abstinentiæ, in obseruationem præcepti Ecclesiæ, in satisfactionem pro peccatis, in amorem Dei aut aliud quidpiam: siue principaliter, siue minus principaliter pro arbitrio eiusdem ieiunantis. Quibus ita positis cum ex intentione indebita (qualis esse censetur ea per quam homo actum suum humanum, refert in finem malum, aut illo minime aptum) sicut ex vitata radice, actus ipse humanus malitiam, peccati que rationem contrahat, ideoque ea consideranda sit ad iudicandum de peccatis: docere oportet quemadmodum intentio agentis censetur debita, & quemadmodum indebita: propositis ea de reali quor regulis: quarum alia erunt de intentione debita in constitutione finis vltimi: alia de eadem in constitutione finis medij, quarum illæ in hoc cap. deinceps, & hæc in sequenti tractantur.

Regule iudicandi de intentione debita in constitutione finis vltimi.

Prima est. Intentionem agentis, ut debita sit, requirere non modò finem debitum, sed etiam debitum modum te adendi illum per media accommodata. Hæc confirmatur per ea quæ in præced. cap. dicta sunt de proportione debita inter medium finem. Illustraturq; exemplo intentionis indebitæ, qua quis sic proximum amat, ut huic peccati consentiat, ne talem amorem violet. Nam est amor proximi est affectus de se debitus; non est tamen, prout ad ipsum retinendum, aliquid illicitum perpetratur.

Secunda est. Debitam esse intentionem hominis qua quilibet suam actionem, nisi ea ex obiecto, vel ex aliqua circumstantia esset mala, refert ad Deum, ut ad vltimum finem. Probatur primò per illud ad Coloss. 3. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Deinde ratione: quia Deus est summum bonum nostrum: ideoque omnia alia nostra, tanquam inferiora, in supremum cui subordinantur, apertissimè referuntur.

De qua relatione obseruandum est; esse quidem vtilissimam perinde ac piissimam, ut patet ex proposita Apostoli cohortatione, frequenter illam actum facere: non esse tamen ita necessarium, ut virtualis nullo modo sufficiat: vel omnis actio facta sine illa, debeat mala censeri. Nam si virtualis nullo modo sufficeret, cum actualis nequeat esse absque actuali cogitatione, oporteret et hominem semper actu cogitare de Deo vltimo suo fine; ut censetur propter ipsum omnia sua opera agere. Id autem necessarium non est, ut D. Thomas expressit 1. 2. quæstione 1. artic. 6. ad 3. Et hæc exempla ostendunt: quia ut agricola censetur arare, feminare, & huiusmodi alia facere propter messem, non est necesse ipsum de hac semper cogitare: similiter ut propter habitationem iudicetur quis edificare, non est opus habitationem ipsam semper habere in mente.

Virtualem autem relationem cum Nauarr. in memorato comment. num. 18. hic dicimus eam quæ tacite resultat ex actuali aliqua antea facta; siue generali, siue speciali; generali quidem, qualis est ea qua aliquis susceptione, status vitæ religiose, vel quomodocumque aliter, omnia vitæ suæ bona opera generaliter Deo dicantur, reutilive in Deum: dummodo poitea mentem contrariam nequaquam habuerit: Speciali verò, qualis est ea qua ad Deum referuntur totum aliquod opus, in cuius tantummodo initio, vel in alio præcedenti opere, ex quo natum erat sequi; Deo ipsi dicatum est. Cuius virtutis que modi, virtuales relationem perinde atque actualium, sufficere ad meritum D. Bonauen. in 2. sentent. dist. 3. 41. art. 1. sub finem tertiam quæst. bene declarat. Inquiens non esse necessarium ad meritum, ut opera singula in Deum actu referantur, sed sufficere ut habitu. Refertur autem habitu, non eo quod anima prædita sit charitate, per quam habilis sit ad referendum: sed quod in exordio illius operis, vel alterius ex quo illud sequitur, id ritè Deo oblatum, dicatumque sit. Exemplum ad rei illustrationem addit. Nam si cui propositum sit

fit centum dragmas propter Deum elargiri, etiam in singulis largiendis nullam de Deo cogitationem habeat, non ideo tamen fit, vt omnes illa dragma non sint fructuosae, seu meritorie collocatae. Ad idem valere quid tale in Religiosis, qui initio suscepti status Religiosi deuenerunt se ad religionis pondus ferendum. Nam quidquid deinceps faciunt, quod disciplinae suae limitibus continetur, conducit illis ad aeternae salutis meritum, ex prima illius voluntate impulsu, relationeque virtuali ad Deum: nisi contraria interuenit voluntas, per quam cursus eiusdem primae fuerit interruptus.

15. Praeterea quod actio non sit mala eo ipso, quod ex intentione agentis non referatur in Deum. Immo verò sit bona, etiam si meritoria non sit aeterna salutis, si obiectum habeat per se bonum, nec apponatur malus finis, aut mala circumstantia: patet, quia exilens in peccato mortali, & per consequens priuatus charitate, cum dat elemosinam constituto in necessitate, non peccat: etiam si id faciat absque actuali, aut virtuali in Deum relatione: quandoquidem in ea re, nec contra luminis naturalis, aut fidei dictamen, nec contra humanae legis praescriptum agit.

Accedit quod non liceret alicui hortari peccatorem ad agendum opera, quibus disponi possit ad recuperandam diuinam gratiam. Si enim quidquid ille agit, peccatum est per defectum relationis in Deum finem vltimum: quanto magis agat, tanto minus disponetur ad gratiam recipiendam, quia tanto magis peccabit, nec peccata eam dispositionem faciunt, sed impediunt.

16. Tertia regula est. Indebitum esse intentionem, qua homo liberam suam actionem refert in alium finem vltimum, quam in Deum, aut eum de Deum alicui alteri postponit. Prior pars: patet, quia vt esse primum rerum omnium auctorem, ita & esse vltimum finem, proprium est solius Dei. Duo enim haec se mutuo sequuntur, vt iudicatur per illud quod copulatiue dicitur Apocal. 1. 21 & 22. Ego sum alpha & omega, principium & finis. Quo fit vt aequè impium sit alium quam Deum constituisse finem vltimum, ac agnoscere alium primum rerum omnium auctorem. Posterior pars similiter patet: tum ex verbis Domini Matth. 10. Qui amat patrem & matrem plus quam me, non est me dignus: tum ex obligatione quam habemus diligendi Deum super omnia. Tum demum, quod absurdum impiumque sit subicere Deum cuiquam alteri bono, tanquam meliori. Vnde consequens est, quod in comment. De fin. ham. actuum num. 21. Nauar. admonet: toties aliquem mortaliter peccare, quoties ita pecuniam, honores, amicos, cognatos, dominos, principes, Praelatos: immo & seipsum vitamque suam sic amat; vt malit gratiam qua Deo gratus esse mittit, quam praedicta bona vel personas, siue earum gratiam adeo vt ei discutendo conscientiam sit inter caetera considerandum esse quoties talem voluntatem habuerit.

CAPVT III.

De intentione debita in constitutione finis medij.

SUMMARIUM.

17. Intentio est debita, qua bonum honestum propter seipsum amatur, aut propter ipsum aliud bonum minus.
18. Indebita est intentio qua propter bonum delectabile agitur aliquid contra honestatem.
19. Indebita est intentio qua bonum honestum amatur propter viles, non relatum in aliud bonum honestum nobilius.
20. Bonum vtile potest debita intentione constitui finis medij minus principalis.
21. Quid sit ipsum constitui finem minus principalem.
22. Bonorum vitium appetitus, aut contemptus de se nec bonus est nec malus.
23. Tres fines ex quibus appetitus bonorum honorariorum accipit bonitatem.
24. Appetitus bonorum honorariorum inde est malus, vnde est vanus: quod contingit tripliciter.
25. De appetitu bonorum pecuniariorum, & contemptu honorariorum quid sit iudicandum.
26. Indebita est intentio qua bonum honorarium aut pecuniarium expetitur sine relatione ad aliud, quod sit finis, eo aptus.

27. Duo casus in quibus id patitur exceptionem.

Finis medius dicitur, quodnis bonum aliud a Deo, quod in praefatione huius libri diximus distingui in bonum honestum, & vtile, ac iucundum. Ratio autem iudicandi de intentione debita in illius constitutione continetur sequentibus regulis.

17. Prima est. Non tantum intentionem debitam esse, cum bona honesta in Deum referuntur, sed etiam indebitam non esse cum vel illa propter se; vel inter ipsa, quae minora sunt propter maiora amantur. Huius autem ratio est; quia cum bonum honestum per se, seu per propriam sibi que insitam bonitatem, sit bonum; habet in se, per quod secundum suam naturam conueniat ei terminare amorem, eiusque finem esse. Praeterea in coordinatione finium sicut medij, omnes ad vltimum referuntur, tanquam minora & inferiora bona, ad optimum & summum omnium: sic inter fines medios, illi qui sunt bona minora, ad eos qui bona sunt maiora tanquam ad finem, debite referuntur. Quare debita intentione agere censendus est, non modo is qui expressa intentione Deo placendi reddidit alteri quod suum est, vel fortiter se gerit in bello iusto: vel temperate viuunt, vel credit in Deum, vel sperat in eo; sed etiam is qui eadem facit (pro ut vsu venire potest alicui existenti in peccato mortali; nihil cogitanti quod sit Deo placendum) quia honesta sunt, seu quia recta ratio humana, vel ratio diuina dicit illa: aut quia sunt actus virtutum praestantium: quarum vsus amari vturparique debeat. Censendus similiter est is qui ieiunat vt expeditior sit ad operandum: quia actum inferioris virtutis, puta temperantiae refert ad actum superioris, nempe religionis.

Si quis opponat actum abstinendae nimio cibo, vel potu, qui est actus abstinentiae, vel sobrietatis, licet amari propter vitae, & sanitatis conseruationem, qua ille melior est; sicut peccatum quod est eiusdem actus priuatio, peius est morte quae priuatio est vitae. Respondendum est, quod Nauar. in citato commentario num. 32. attigit, finem aptum, esse eum etiam ad quem suapte natura, seu directione quadam naturae, medium tendit: sicque abstinentiam a nimio cibo & potu ad vitae, & sanitatis corporeae conseruationem tendere: si non vt actum virtutis, saltem vt quidpiam suapte naturae ad eandem conseruationem conducentis.

18. Secunda regula est. Indebitam esse intentionem qua contra honestatem, propter bonum delectabile aliquid agitur. Ratio est, quod etsi bonum delectabile sit de numero eorum, quae propter se amabilia sunt, vt habitum est in praefatione huius libri; tamen quando inhonestum propter illud agitur, intentio nequit esse debita: cum per eam bonum rationis, quae est honestum, bono sensus, quae est delectabile, tanquam meliori subicitur; quod est contra naturae ordinem. Vnde concupiscentia, quae est prosecutio ipsius boni delectabilis, quatenus cum honestate pugnat, dicitur inordinata affectio, & constituitur peccati origo, prout expositum est in cap. 7. libri praecedentis.

19. Tertia regula est, Indebitam esse intentionem qua bonum honestum refertur ad vtile, tanquam ad finem principalem: ita nimirum vt illud ametur solummodo propter illud, quod in aliud per se bonum, rursus actu, vel virtute non referatur. Haec probatur, tum quia bonum vtile, est tantum propter aliud amabile, vt in praefatione annotauimus ex D. Thoma. Vnde sequitur non nisi minus principaliter, seu cum ordine ad aliud principalis, recte amari posse: tum quia tali relatione bonum praestantius subicitur deteriori: quandoquidem bona honesta, vt virtus, scientia, vita, sunt interna; bona vtilia vero sunt externa: vt de pecuniariis manifestum est. Et de honorariis ex eo probatur, quod honor nihil sit aliud quam externum signum datum ad testimonium excellentiae, quae vel est, vel praesumitur esse in aliquo. At interna nostra bona praestantiora sunt externis ex cap. Deteriores sexta quae est. Immo ex verbis Domini Matth. 6. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Neque aduersatur huic regulae, quod liceat petere a Deo temporalia, iuxta illud Prouerb. 30. Victui meo tribue necessaria: & illud orationis Dominicae, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nec etiam quod ea petitio sit: actus religionis ex D. Thoma 2. 2. quae est. 81. art. 6. q. inde sequitur

tur quidem bonum temporale esse posse obiectum actus religionis, & per consequens finem operationis: non tamen esse finem operantis: de quo sine sermo est; cum agitur de intentione debita vel indebita. Certum est enim, illum indebito sine orare, qui orationi suae, quae cultus Dei est, alium quam Deum finem principalem constituit: cum Deum propter aliud, quam propter seipsum principaliter colat.

Neque etiam aduersatur, quod in cap. 3. lib. 4. Ethic. Arist. habet honorem esse virtutis praemium: quasi significet virtute praeditum debere suas actiones ad honorem dirigere tanquam ad finem. Nam id non ita est: cum tale quid non esse virtutis, idem philosophus in praeced. lib. 3. cap. octavo satis indicauerit, quando inter species adulterinae fortitudinis numeravit eam, quae strenue pugnatur metu poenae: vel de decore, aut ad consequendos honores. Malum autem esse, patet ex verbis Domini Matth. 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Itaque D. Thoma interpret. 1. 2. quaest. 2. art. 2. ad 1. honos ideo praemium virtutis dicitur, quod homines nihil melius habeant, quod virtuti tribuant praemij loco. Diuitias vero deteriores esse non modo virtute, scientia, & vita iuxta illud Ecclesiastici 30. Salus animae in sanctitate iustitiae, & melior est omni auro & argento: & corpus validum quam census immensus: sed etiam honorabilis bonis patet per illud Prouerb. 22. Melius est nomen bonum quam diuitiae multae.

De intentione qua bonum vile constituitur finis medius.

20. **Q**uarta regula est. Debitam intentionem esse, qua minus principaliter propter bonum aliquod honorarium vel pecuniarium bene agitur: ut cum quis bene agit proponendo sibi quidem principaliter Deum; sed minus principaliter aliquod commodum temporale. Probat: quia si talis intentio esset indebita, maxime ex eo esset, quod non feruatur in ea proportio obiecti ad actum: hoc est, quod res aliter ametur quam sit amabilis. At feruatur, quia bonum quod non ex se, sed ab alio bono: aatem habet, anatur non propter se: sed propter illud aliud a quo bonitate habet.

21. **V**t autem haec regula, cuius vsus latissime patet, magis stabilita, pleniusque explorata habeatur. Notandum est 1. bonum honorarium vel pecuniarium finem minus principalem ex eo censeri: vel quod non expetatur proprie ut finis; sed potius ut motiuum voluntatis ad appetendum aliud, sicut David appetiuit retributionem, iuxta illud Psalm 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.] vel etiam si appetatur ut finis, non tamen consistendo in ipso, sed ipsum referendo rursus, actu vel virtute in aliud.

22. **N**otandum secundò, honorum honorarium sive pecuniarium appetitum vel contemptum, de se suapteque naturae, neque bonum, neque malum esse moraliter, quemadmodum tradit. Nauarr. in eod. comment. de finib. human. actuum num 54 Et confirmari potest ratione, quam D. Thoma 2. 2. quaest. 132. art. 1. ad 3. attigit: quod ipsa sunt bona extra animam, ad eius perfectionem vel imperfectionem minime pertinentia: quod quidem est, non habere in se id per quod voluntas humana moueatur ad ipsam propter se vel appetenda vel repudianda. Voluntas enim cum sit in homine sicut pondus in re graui, ad ipsam promouendam in perfectionem naturae suae debitam; non est nata de se moveri ad id quod nullam hominis perfectionem importat. Iam quod ex se non est a voluntate expetendum, vel repudiandum; id neque ex se est moraliter bonum aut malum: sed solum ex alio, ut ex fine in quem dirigitur. Huius ergo generis sunt bona honoraria & pecuniaria: & per consequens appetitus quoque vel contemptus ipsorum.

23. **N**otandum est tertio, ex D. Thoma in cit. art. 1. finem ex quo bonorum honorarium appetitus bonitatem assumit, esse triplicem. Primus est gloria Dei, quam ex D. Anton. 2. part. tit. 4. cap. 1. §. 1. sibi proponit: tum is qui de suo bono complacet sibi, cognoscendo illud esse a Deo: ut David cum in Psalm. 3. diceret: Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, id est, interprete ipso D. Anton. causa gloriae meae. Tam is qui sibi in bono suo complacet, eo quod sit secundum Deum: ut D. Paulus cum in 2. ad Corinth. cap. 1. diceret, Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae; quod in simpliciter

rate & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali; sed in gratia Dei conuersati sumus. Tum demum is qui eo sine agit, ut Deus glorificetur, iuxta illud Matth. 5. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in caelis est.

Secundus finis est utilitas spiritalis proximi, id est, ut bono exemplo vel aliqua alia ratione proficiatur proximo. Sic D. Paulus gloriam expetiuit, cum in priori ad Corinth. 9. dixit: Bonum est mihi mori, quam ut gloriam meam quis euacuet] & in posteriori cap. 11. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, & ego glorior. Hebraei sunt & ego, &c. Hinc idem Apostolus ad Rom. 12. & in posteriori ad Corinth. 8. adiuuaret prouidere: bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et cum duos res sint; conscientia & fama: quatum illa nobis, & haec proxime necessaria est: qui confidens conscientia, famam negligit: crudelis esse dicitur 12. quae 1. cap. Nolo.

Tertius finis est utilitas propriae animae. Quoniam enim homo teneatur magis seipsum diligere quam proximum cap. Si non licet 23. quae 1. 5. sane si appetitus laudis aut alterius boni honorarij bonus est ex relatione in utilitatem proximi; nullò magis bonus erit relatus in utilitatem animae propriae; nempe ut in bonis, quae quis ex testimonio laudis alienae in se cognoscit, studeat perleuare, atque crescere. Quod est iuxta Apostolum in priori ad Corinth. cap. 2. Quae a Deo donata sunt nobis, scire, non spiritu huius mundi: sed spiritu qui ex Deo est]

24. **N**otandum quarto ex D. Thoma in eod. art. 1. appetitum bonorum honorarium inde malitiam sumere, vnde habet ut vanus sit, & per consequens reprimendus; iuxta illud Psalm. quarto. Filij hominum vsquequo graui corde, ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium.] & illud Psalm. 118. Auerte oculos meos ne videant vanitatem] Vanum autem esse primò ex parte materiae, hoc est, rei ex qua laus, vel aliud bonum honorarium expetitur: quando scilicet ea vel non est vera, vel solum e mentita quadam specie, ut virtutes adulterinae: vel ita vilis est, ut nihil tallum bonorum mereatur: aut certe non tantum quantum ex ea desideratur, quo desiderio qui ducitur, merito dicitur querere vanitatem & diligere mendacium: vel demum est mala malitia culpa: propter quam gloriarj, graue crimè esse posse patet per cap. Quam sit graue, de excessibus Praelatorum: reprehenditurque in Psalm. 51. cum dicitur: Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate.] Deinde verò vanum esse ex parte eius a quo laus vel aliud bonum honorarium quaeritur: nempe cum requiritur ab homine pro maiori ac certiori testimonio, quam ipse dare possit: hoc est vt Calet. ad cit. locum D. Thoma interpretatur; cù laus humana sit incerti parique testimonij, desideratur tanquam certum & magnum, aut etiam vltimum testimonium excellentiae. Postremò vanum esse ex parte eius qui appetit: nimirum cum quis laudem vel aliud bonum honorarium appetit, non referendo illud actu vel virtute in Deum, vel in alium debitum finem.

25. **C**eterum haec quae dicta sunt de causis bonitatis vel malitiae appetitus bonorum honorarium, accommodanda similiter esse ad appetitum bonorum pecuniarium monet Nauarr. in eod. memorato comment. num. 61. Cum prius num. 60. monuisset illud quod de ipsorum bonorum honorarium appetitu statutum est, statuendum quoque esse de eorumdem contemptu: nempe ipsum de se, nec bonum nec malum esse: constitutaque ei pro fine gloria Dei vel utilitate spiritali proximi, vel utilitate propriae animae, bonum esse. Malum vero esse posse, tum ex parte materiae: ut cum quis laudem ex virtute & gratia Dei protinentem contemnit: tum ex parte modi quo contemnitur; ut minoris habendo, quam par sit, diuinum vel humanum de bonis suis testimonium: tum demum ex parte contemnentis, ut cum quis in aliquem malum vel inordinatum finem contemnit; aut certe nullo bono & debito fine sibi praestituto: etiam si nullus malus finis propositus habeatur. Ex quibus idem Nauarr. sub finem cit. num. 61. inferre debere conacionatores cauerè, ne cum reprehendunt abusus circa proposita bona, vel absolute eorum appetitum vituperent, vel contemptum absolute laudent.

Postrema regula est. Indebitam esse intentionem, qua bonum

bonum honorarium aut pecuniarium ita absolute expeditur, ut neque actu, neque virtute in alium aptum finem referatur. Probatur primo, quia in tali intentione deest proportio obiecti ad actum: cum id quod propter aliud tantum amabile est, propter se simpliciter, & absque relatione ad aliud amatur. Probatur 2. quia omnis actus humanus, seu deliberatus carens bono fine, etiam si malum finem non habeat, malus est: quandoquidem homo, eo ipso quod agit debet, debet, debet agere propter aliquem aptum finem) quod est fundamentum D. Thomae & Caietani. 2. *quæst. 18. art. 9.* assensuum nulli dari actum humanum in singulari, quin sit bonus vel malus) alioqui actus illius erit otiosus, & consequenter malus iuxta illud Domini, Matth. 12. De omni verbo otioso, quod locutus fuerint homines reddent rationem. Indicat enim actum humanum ex eo quod sit otiosus, esse obnoxium punitioni diuinæ, & per consequens esse moraliter malum, peccatumve. Actus autem quo bonum honorarium aut pecuniarium propter se expeditur, non habet finem aptum, cum sit res minime propter se amabilis.

Verum tamen duo sunt casus, in quibus hæc regula non habet locum. Alter est, de quo Caietani. 2. *quæst. 131. art. 1.* quando talia bona appetuntur, eo quod sint debita: tunc enim quantum talis appetitus fuerit absque relatione ad alium finem, non ideo tamen erit malus: quia sicut iustitiae actus est dare & accipere pecuniam debitam, eo quod debita sit ita est & dare & accipere honorem debitum, eo quod sit debitum. Pro quo facit illud ad Rom. 13. Reddere omnibus debita: cui tributum, tributum: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.] Alter casus est, de quo Nauarrus in *Comment. de finibus actuum humanorum sub fine num. 55.* cum eadem bona desiderantur, vel recipiuntur tanquam dona gratiosè per alium oblata ex amicitia, charitate, magnificentia, magnanimitate, vel humilitate: ut fieri passim solet, cum is qui minor est, honorem sibi a maiore delatum, etiam si iudicet eum sibi non deberi, recipit, propter gratiosè sibi deferri. Quam receptionem esse actum virtutis gratiæ, patet ex D. Thomae 2. *quæst. 106. articulo 1. ad 2.*

CAPVT IV.

De notandis præter antedicta in indicando de peccatis ex fine.

SUMMARIUM.

- 28 Varietas bonorum in ordine ad debitam intentionem.
- 29 Remedium ad vitandam animi anxietatem de defectu intentionis debite.
- 30 Quomodo licitè superiores inferioribus præmia & supplicia proponant, vt eos ad actiones virtutum incitent, & ab actionibus vitiorum reuocent.
- 31 Specimen quod datur agilitatis, eruditionis & similitum, quomodo licitè datur ad consequendum præmium siue honorarium siue pecuniarium.
- 32 Quomodo liceat ob honorem, plus dare in elemosinam, quam datur secretè.
- 33 Duo monita circa idem.
- 34 Casus in quibus appetitus bonorum vitium est peccatum mortale.

28. Quidam sunt antedictis annexa, quorum obseruatio ad rationem iudicandi de peccatis ex fine hæc tenent declarant, multum facit. Primum est, aliquid esse, quod nunquam licitè, nec propter se, nec propter aliud amatur: vt quæuis culpa, etiam tantum venialis: & aliquid quod nunquam licitè amatur propter aliud: vt Deus; & aliquid quod, tum propter se absolute, tum propter aliud licitè amari potest: vt bonum honestum & bonum delectabile, quod neque ex obiecto, neque ex circumstantia vitiarum fuerit: & demum aliquid quod nunquam propter se absolute, sed tantum propter aliud licitè amari potest, vt bonum vile, tum honorarium, tum pecuniarium.

29. Secundum est. Ad liberandum nos omni anxietate, & scrupulo in iudicio de peccatis: quo definiendum est, an humanus actus, qui dese bonus est; contamineatur per indebitam intentionem, remedium accommodatissimum est, iuxta Apostolum ad Coloss. 3. oia siue in verbo, siue in opere

facere in nomine Domini nostri Iesu Christi; seu in Deum tantè vel actu, vel virtute referre. Nā finis non aptus, redditur aptus per relationem ad alterum aptum, prout expositum est sub fine primi capituli. Quæ tamen in re aduertendum est ex Nauarrus in *memorato commentario nu. 62.* quod etiam si Deus constituatur principalis finis alicuius actionis; eiusdem tamen actionis minus principalem finem, constitui non posse bonum honorarium vel pecuniarium; nisi id ipsum adhuc referatur ad aliud bonum eo aptum, hoc est, quod sit bonum honorario ipso vel pecuniario melius. Ratio est: quia vtilitas includit respectum ad indigentem: qualis esse Deus nullo modo potest.

30. Tertium est: quod Deus multos ad iustitiam trahat amore bonorum, & timore malorum temporalium, iuxta illud Isaie 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quod si nolueritis, & ad iracundiam me prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Deinde quod multa sint iuris tum Canonici, tum ciuili decietia, quibus superiores metu pœnarum cogunt subditos ad agendum bona, & abstinendum à malis. Tertio, quod in quibusdam Ecclesiis statuta sint quotidianæ distributiones faciendæ iis qui horis Canonici interfunt. Quarto, quod in Academijs orbis Christiani, ipso etiam Summo Pontifice auctore, instituti sunt quidam honores magisterij & doctoratus, quibus accendantur scolastici ad literarum & virtutis studium. Postremo, quod viri boni passim subditos suos tum præmijs, tum supplicijs inuitare soleant ad officia hominis Christiani: vt cum pollicentur confidentibus, vel ieiunantibus, se aliquid certi duros. Hæc inquam, & alia eiusdem generis, fidem faciunt, quod liceat honores & bona pecuniaria appetere tanquam fines minus principales, seu motiua ad appetendum actum virtutis: non verò tanquam fines principales. Erit, cum ex D. Thomae 2. *quæst. 19. art. 4.* malum sit bona agere principaliter timore pœnæ, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine pœnæ: neque liceat principalem finem bonæ actionis constituere, bonum honorarium, vel pecuniarium iuxta iam dicta, profectò superiores peccarent, si vel præmia, vel supplicia proponerent, tanquam principales fines propter quos subditi debeant actionibus bonis vacare.

Atque hinc, illud quod ex cap. Si officia, distinct. 59. & cap. Quid proderit distinct. 61. & cap. Consultuit distinct. 74. habetur, licitum esse Clericis seruire in Ecclesijs, ob spem ascendendi ad dignitatem illarum: glossa ad idem cap. Quid proderit interpretatur licitum esse; dummodo non seruiant ob id principaliter. Item illud quod ex Cicerone iactari solet, Honos alit ares, omnesque accenduntur ad studia gloria D. Augustini libro 5. de ciuit. Dei cap. 13. approbat tantum ea ratione, vt se cetera sint studia sine veri boni, non venositate laudis humanæ; siue quod idem est, vt studiosum principalis finis nequaquam laus, vel aliud id genus constituitur.

Certe vltima duo Christi præcepta (Luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona, Matth. 5. Et attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videantini ab eis, Matth. 6.) inter se consentiant: in priori, particula vt, sic accipiendæ est, vt indicet finem minus principalem; & in posteriori principalem. Ita vt habeatur ex Christi doctrina licitum esse laudè & gloriam quærere minus principaliter: illicitum verò omnino esse quærere principaliter.

31. Quartum est, quod Nauarrus in *cit. comment. num. 68. expressit*, actus illos esse bonos quibus agilitatis, roboris, ingenij, artis, dexteritatis, eruditionis, industriæ, dotiumque aliarum inditarum aut acquiratarum, specimen præbetur si principaliter fiant, vel vt Deo placeatur, vel quia rectæ rationi consentanei, honestiue sunt; etiam si minus principaliter fiant vt obtineatur præmia honoraria, quæ magis idoneis promittuntur: dummodo rursus in aliquem finem bonum & aptum, ipsa obtentata referantur actu vel virtute.

32. Quintum est, quod ex Gersono approbat in eodem comment. Nauarrus numero 72. non malè immò bene mereri (nisi quid aliud obster) eum qui minus principaliter tantum; plus dat in elemosinam quæ sit publicè, atque cæteris videntibus, quam darè si fieret secretè ac nemine vidente: vel quia pro paupere exigitur ab amico; vel ab aliquo viro honorato: quam si à paupere ipso; vel ab homine infimæ tantum sortis

exigeretur. Ratio est: quia elemosyna beneficium, si fiat principaliter propter Deum: aut quia est actus virtutis, etiam si minus principaliter fiat ob laudem propriam in aliquem debitum finem relatum. Accedit, tales circumstantias posse concurrere, ut qui publice elemosynam facit, ad vitandam infamiam auaritiæ, vel fordiditatis, debeat plus dare quam daturus fuisset secretò.

33. Duo autem super hac re consequenter admonet idem author: alterum, non facile, sed tantum magna aliqua de causa usurpandum esse propositum modum largiendi elemosynam: quia cum bona pars hominum sit pauper, & infueta humilitatis actibus, plusquam satis humanæ gloriæ cupida, exponitur periculo dandi principaliter ob inanem gloriam, vel ob pudorem ex quadam necessitate & tristitia: quam tanquã elemosynæ defectum reprehendit. Apostolus in cap. 9. postulat ad Corinth. Alterum est, hominibus parum assuetis in actibus humilitatis, ne illis contingat talem elemosynam facere principaliter, aut æquè principaliter, ob humanam gloriam, ac ob alium indebitum finem, consultum esse ut ad literam sequantur illam Domini admonitionem Matth. 6. Te faciente elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, ut sit elemosyna tua in abscondito.]

34. Postremum est: casus in quibus appetitus bonorum vitium est peccatum mortale, hos esse ex eod. Navarro *ibid. num. 59.* Primus, cum honoraria bona appetuntur de eo quod est peccatum mortale: ut accidit gloriantibus in malitia sua: quam gloriationem David æquiperat ipsi malitiæ, cum in Psalm. 51. ait: Quid gloriaris in malitia, qui pergens es in iniquitate? Secundus, cum appetuntur constituendo in eis finem vltimũ, aut interueniente mortali contemptu Dei, ut in Principe Tyri, cuius cor elevatum est. Ezech. 28. & dixit: Deus ego sũ. Item in illis qui in an. 12. dicuntur dilexisse magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Tertius, cum aliquid eorum appetitur, præponendo illud obseruationi legis obligantis ad peccatum mortale: quod videntur illi qui peierare, de iniuriis acceptis vindictam sumere, simoniam admittere, mortaliter peccantibus applaudere: & huiusmodi alia contra Dei præcepta, malint facere, quam alicuius temporalis commodi aut humani favoris iacturam facere. Quartus, cum appetuntur ea referendo ad aliquod peccatum mortale: ut ad explendam carnis libidinem.

L A V S D E O.

LIBER TERTIVS ET OPERIS TOTIVS DECIMVSTER- TIVS.

DE IIS QUAE AD IUDICANDVM IN
genere de peccatis consideranda sunt ex par-
te legis æternæ.

DE IPSA LEGE ÆTERNA PER MO-
DVM PRÆFATIONIS.

S V M M A R I V M.

1. Ut idea tanquam creatori, sic lex æterna tanquam moderatori vniuersi Deo attribuitur.
2. Bonitas nostra naturalis cum illa: moralis verè, cum hac conformitatem requirit.
3. Lex æterna manifestatur nobis tum per naturalem reuelationem.
4. Tum per reuelationem supernaturalem.
5. Tum etiam per iustam legem Superioris.
6. Lex æterna quatenus censori posita vana.
7. Lex æterna non affert quidem necessitatem ad agendum: adfert tamen ad patiendum poenam debitam transgressioni illius.

8. Lex æterna ex parte Dei immutabilis potest mutari ex parte materiae.

9. Theologorum alia ratio tractandi de legibus, quam Philosophorum, ac iuris civilis interpretum.

DVO in Proverbis cap. 8. diuina Sapiencia attribuntur: alterum, quod ab æterno ordinata, antequam quidquam fieret à principio, Deo cum rerum creationem moliretur, adfuerit, cum eo cuncta componens: alterum, quod attingat à fine vltimo ad finem fortiter, & disponat oia iuuat: id est, res oes creatas ad destinatos fines dirigat fortiter simul & iuuat: id est, modum aliquem necessitatis illis adferendo quod est, accommodat è tam enè conditione ipsarum naturalium: ita vt rebus rationis expertibus tanquã definitis ad vnum, adferat absolutam agendi necessitatem: & prædictis ratione, tanquam liberis solũ conditionatam: si videlicet ad finem sibi destinatum pertingere velint. Ex quibus duobus quasi officiis, ipsa diuina sapientia, tũ idea, tum lex æterna nominatur. Nam quatenus est ratio & quasi ars diuina rerum producerendarũ, dicitur idea: quatenus verò est ratio res producendas gubernandi, & in suos fines dirigendi, vocatur lex æterna ex D. Thom. 1. 2. *quæst. 93. art. 1.* Itaq; sicut conditiũ sumus ab auctore nostro Deo, secundũ ideam quã in mente sua ab omni æternitate habuit: ita etiam ab eodem gubernatore, in finem nostrũ dirigimur secundũ legem ipsius æternam: quã iam inde ab æterno statutum est, quid nos agere vel omittere oporteat ad consecutionem vltimi nostri finis.

Sicut item bonitas naturalis, perfectioque eius quod sumus, sic provenit ex internis principiis, & accidentibus quibus constamus, vt inde sequi debeat conformitas cum idea hominis, quæ ab omni æternitate in mente Dei fuit; si que aliquid ad eam conformitatem deficit, deest & naturalis perfectio ac bonitas; vt in monstris ita & bonitas, & perfectio moralis humanorum actuum, quibus in nostrum finem tendimus, sic oritur ex obiecto & circumstantiis ipsorum, vt inde sequi debeat conformitas cum lege æterna: si que ea non sequatur, peccatum per contrariam deformitatem constituitur: quod ideo definitur dictum vel factum, vel concupitum contra legem æternam.

Cum autem legi æternæ res omnes creatæ subiant, tam expertes quam capaces rationis, & ideo omnibus ea intimari debeat: aliter his, & aliter illis fit talis intimatio. Nam expertibus rationis, fit per quãdam impressionem: hoc est, indita naturali propensione ad determinatũ exequendũ quidquid illis iuxta suam naturam est ad condire suo constituti. Itudque est præceptum illud, de quo in Psal. 8. Dixit, & facta sunt, mandauit & creata sunt: statuit ea in æternum, præceptum posuit: & non præteribit. Capacibus autem ratione intimatio fit per manifestationem & ostensionem quamdam: ac beatis quidem faciem Deum videntibus, manifestatur in se ipsa: sed nobis qui adhuc peregrinamur à Domino ostenditur tantum in suis affectibus, vt in quadam sua irradiatione ex D. Thom. in seq. art. 2.

Tres verò sunt effectus legis æternæ, per quos nobis ipsa innotescit. Primus est naturalis reuelatio: consistens in eo quod ab auctore nostro Deo impressum sit mentibus nostris lumen, quo ex naturaliter inclinamur, & idoneæ sunt ad didicendum, ordinandumque multa, quæ dicat & ordinat lex æterna. Hinc in Psal. 4. David, cum exhortationem ad bene viuendum posuisset, dicens, Sacrificate sacrificium iustitiæ: quæstioni multorum dicentium: Quis ostendit nobis bona? Respondet: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: indicans legem æternam (quam velut Dei vultum intueri debeamus, vt ad ipsius quasi nutum, vitæ nostræ actiones accommodemus, voluntatem nostram conformando) reuelatam nobis esse impressione eius de quo agimus luminis: ratione cuius opus illius, seu id quod illa præscribit agendum vel omitterendum; dicitur in animis nostris inscriptum, tanquam decretum principis in charta; ex cap. 1. Epistolæ ad Rom. cum Apostolus ait: Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scripturæ in cordibus suis: testimonium illis reddente conscientia ipsorum.

Secur